

POTMĚ
JSME
SE VIDĚLI
LÉPE

MONIKA ZGUSTOVÁ

ARGO

MONIKA ZGUSTOVÁ
POTMĚ JSME SE
VIDĚLI LÉPE

Obálku s použitím fotografie Alexandry Bochkarevy navrhla Tereza Králová.

Grafická úprava a sazba Tereza Králová.

Odpovědná redaktorka Veronika Chaloupková.

Jazyková redakce Jindřiška Mendozová.

Korektury Marcela Blažková.

Technická redaktorka Saša Švolíková.

Vydalo nakladatelství Argo,

Milíčova 13, 130 00 Praha 3,

www.argo.cz, argo@argo.cz,

v roce 2022 jako svou 5012. publikaci.

Vytiskla tiskárna Akcent.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-3909-9

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS

sklad: KOSMAS s.r.o. Za Halami 877

252 62 Horoměřice

tel: 226 519 383.

e-mail: odbyt@kosmas.cz, www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v přátelském internetovém knihkupectví

www.kosmas.cz

MADRID

Ú N O R 2 0 2 1

Uplynul už téměř rok od mého návratu z Ameriky. A po roce jsem pořád ještě žila pod dojmem toho všeho, co se tehdy přihodilo během jediného týdne. Celý rok jsem se od toho nemohla odpoutat, žila jsem minulostí. Loňské události mi připadaly jako opravdový život, plnohodnotný, pozoruhodný a krásný, zatímco přítomnost byla jeho pouhý stín.

Vždycky jsem trpěla pocitem, že život jde mimo mě. Že někde stojím a na život se dívám jako na film. Že život je jinde, nevím kde, a netrefím tam.

Nedávno jsem se vypravila na jednu z těch mnohých pracovních cest z Barcelony do Madridu. Při té příležitosti jsem poslala jednomu madridskému příteli zprávu na mobil: „Potřebuju s tebou nutně mluvit. Můžeme se sejít?“ Luigi odpověděl: „Mohl bych dnes večer po práci v devět v mém klubu Picador na ulici Recoletos.“

Ten večer lilo jako z konve a všichni rychle vcházeli do budovy na Recoletos, oklepávali deštníky, setřásali vodu z kabátů a otráveně se dívali na své promoklé boty. V klubu Picador však hořel krb v každé místnosti. S rozkoší jsem do sebe nasávala teplo a vůni hořícího dřeva a pryskyřice. Neměla jsem deštník, takže jsem otřepala promoklou hřívu, mokrý kabát pověsila na věšák a jako všichni ostatní jsem se nakonec s obavou podívala na své nové sandály; zdálo se mi však, že mám nohy v suchu, a gratulovala jsem si ke koupi nepromokavé obuvi. Ve velkém zrcadle v barokním rámu, které viselo na stěně proti vchodu, jsem se nemohla poznat: světlé vlasy mi deštěm ztmavly a oči zeleně světélkovaly.

Luigi se vymrštil, aby mě patřičně přivítal, a usadil mě na vypoštěřovanou lavici vedle sebe. Na mramorový stolek před nás číšnice postavila dvě sklenky vína. Luigi objednal večeři.

„Potřebuju si s tebou popovídat,“ řekla jsem a ochutnala předkrm.

„O něčem konkrétním?“

„O něčem naprosto konkrétním. O mámě.“

„Jako s přítelem, nebo jako s psychiatrem?“ smál se Luigi, jehož matka je Italka a otec Španěl. „Už dávno jsem si všiml, že často nakusuješ téma tvé matky a pak odvádíš řeč jinam. Jak se mamince daří?“

Upila jsem víno, nadechla se toho teplého, hladivého vzduchu a přejela jsem pohledem po okolních stolovnicích s obličejí ozářenými plameny z krbu a tlumeným osvětlením. Než jsem se pustila do vyprávění, pohlédla jsem na přítele, abych zkontrolovala, jestli se soustředí.

BARCELONA

Ú N O R 2 0 2 0

1

Ulička vinoucí se tmou se před námi otevřela do náměstí jako východ z bludiště do slunce. Stáli jsme na prostranství před bazilikou Santa Maria del Mar, posetém stolky kavárniček, a mrkali do slunce. Na kostelních schodech se vyhřívalo několik koček v posledních únorových paprscích. Jedna černá nám přeběhla přes cestu. Otřásla jsem se. Muž, který mě doprovázel, si toho všiml a tázavě na mě pohlédl. Potom porozuměl a prohodil:

„Je mourovatá, ne černá.“

Ale já jsem se mračila dál.

Muselo mu být kolem čtyřiceti, byl mladší než já. A rozpínavější, chováním i pružným, silným tělem.

„V Barceloně je víc kaváren než obytných domů,“ zasmál se a navrhl, „sedneme si?“

Než usedl, sundal si sako. Rozesmála jsem se: svlékl se na ulici, jako by vstoupil do vytopeného pokoje. Smích mi

působil radost, byla jsem v zádumčivé náladě. I on se sarkasticky zašklebil a zkontroloval křehkou židli, jestli pod ním nepraskne.

Markovi, židovskému spisovateli z Brooklynu, právě vyšel v nakladatelství, kde pracuju, španělský překlad jeho zdařilého románu. Úspěch v New Yorku mu dodal sebevědomí a do Španělska jel s představou, že tady bude přehlíživě odpovídat na naivní otázky provinčních novinářů, jako by to bylo na americkém venkově. Ale mylil se, novinářská úroveň zde byla patrně stejně vysoká jako v jeho městě. Hned si uvědomil, že na otázky kulturních novinářů při tiskové konferenci nemůže odpovídat svrchu. Znejistěl tím a určitá rozpačitost a zjemnělost provázela toho na první pohled expanzivního muže i při turistické procházce, na kterou jsem ho pozvala.

„Kdo to byl ten fousatý mladíček s dětským obličejem na tiskovce? Ten, co do mě rýpal kvůli Trumpovi, jako bych já osobně způsobil to, že byl prezidentem?“

„Jako kdybys Trumpa zplodil!“ smála jsem se. „A vážně chceš vědět, kdo to je?“

Mark zavrtěl hlavou.

„Kde ses vlastně naučila tak dobře anglicky?“ zeptal se a objednal si pivo a olivy. Já jsem si dala kávu.

Stručně jsem mu pověděla svůj příběh: když mi bylo šestnáct, rodiče odjeli z totalitního Československa. Koupili pro celou rodinu zájezd do Indie s oficiální turistickou agenturou Čedok. Na výlet odjelo šedesát lidí, do Prahy se vrátili...

„Kolik se jich vrátilo, co myslíš, Marku?“

„Patnáct.“

„Samá voda.“

„Tak kolik?“

„Vrátili se čtyři. Moje rodina byla mezi těmi, kteří se cestou ztratili v zalidněných ulicích Dillí. Odtamtud odjeli do USA, kde už na mého otce čekalo zaměstnání na Cornellově univerzitě.“

„Tam, co učil Nabokov a kde psal Lolitu, kterou se jednoho dne rozhodl spálit. Ale hbitá Věra mu v tom zabránila,“ přerušil mě Mark, protáhl se a zhluboka se napil piva.

„Až na to, že Nabokov tam přednášel o několik desítek let dřív než otec.“ Načež jsem dodala: „Bohužel. Nebylo by bývalo špatné mít takového profesora!“

Potom jsem pokračovala ve vyprávění. V sedmnácti jsem vstoupila na univerzitu a studovala všude, kde mi dali stipendium: na Yale, v Berkley, na Harvardu, v Chicagu. Ale hlavně na illinoiské univerzitě v Champaign-Urbaně nedaleko Chicaga, kde otec dostal katedru a kde se mí rodiče usídlili. Po zakončení studií jsem se rozhodla vrátit do Evropy.

„Evropa je velká.“

„Rozjela jsem se do Paříže. A odtamtud mě šťastná náhoda přivedla do Barcelony.“

„Nebylo toho stěhování trochu moc?“ zeptal se Mark roztržitě, jen aby něco řekl. Rozhlížel se po kamenné architektuře tohoto středomořského velkoměsta a fotografoval detaily.

Nad tou ledabyle položenou otázkou jsem se dlouze zamyslela.

„Když člověk jednou odjede ze své země, může potom už žít kdekoli.“

„Kdekoli?“ opakoval Mark nesoustředěně; zajímali ho spíš vytáhlí světci vytesaní do kamene.

„Ano, kdekoli,“ odpověděla jsem pomalu s pohledem upřeným na kulatý stůl mezi námi, jako vědma, která se snaží vyčíst odpověď ze skleněné koule. „Kdo se jednou octnul mimo své zázemí, tomu se celý svět stal malým.“

„Jak se svět může stát malým?“

Trochu jsem znervózněla: jak je možné, že on nerozumí tomu, co je pro mě to nejpřirozenější na světě?

„Ale zrovna ty bys to měl chápat!“

„Já? Nikdy jsem se nehnul z New Yorku, jen občas nějaký výlet do Evropy!“ divil se a pohledem klouzal po vysokých věžích baziliky.

„Tví prarodiče utekli z Německa před Hitlerem. To jsi vyprávěl na tiskovce. A ve své včerejší přednášce jsi prohlásil, že se dostali na poslední loď, která plula do Argentiny, a odtamtud se odstěhovali do New Yorku. Za krátkou dobu sjezdili půl světa.“

„To je fakt, tak to bylo,“ řekl Mark, zatímco fotografoval ulice Gotické čtvrti. „Ty uličky ve starém městě připomínají labyrint, nemyslíš? Krétský labyrint, tak jak ho vystavěl Daidalos pro monstrum Minotaura. Nikdy bych se sám z těch vašich ulic nevymotal,“ hlučně se zasmál.

Viděla jsem, že je vzdělaný a rád se svou kultivovaností pochlubí.

Stmívalo se, když jsem dopíjela kávu. Mark se rozohnil nadšením, když se rozsvítily pouliční lampy a reflektory ozářily gotickou fasádu baziliky.

Zazvonil mi telefon v kabelce, nějakou dobu jsem se snažila ho vydolovat z jejích hlubin. Tyhle dny jsem se lekala každého zazvonění. Věděla jsem, že bych měla být tam u ní, ale nemohla jsem se teď vzdálit z nakladatelství, když byl na návštěvě

spisovatel, od jehož knihy si šéfredaktor mnoho sliboval. Byla jsem s ní přece o Vánocích a na silvestra!

Opravdu jsem se nemohla vzdálit?

Mohla, ale nechtěla jsem. A nejen kvůli autorovi.

Má předtucha byla správná. Volali z nemocnice, kde ležela. Doktorka se tázala, jestli jakožto zplnomocněnkyně mám ohledně ní plány do budoucna.

„Plány? Co tím máte na mysli?“

Lékařka chtěla vědět, jestli, kdyby na to přišlo, bych si přála uměle jí prodloužit život. Janě. Zdálo se mi divné, že se o mé matce mluví jako o Janě. V rodině jsme jí tak říkali, ale to bylo něco jiného, zdálo se mi. Americký zvyk užívat téměř ve všech situacích křestní jméno je přátelský a sympatický, ale v případě matčiny poslední vůle mi to znělo křečovitě. Ale rychle jsem tu letmou nechut překonala.

„Přeju si to, co chce matka.“

„A víte, co si Jana přeje?“ zeptala se lékařka neurčitě.

„Říká, že chce žít jen tak dlouho, dokud jí bude chutnat vanilková zmrzlina,“ odpověděla jsem, mrkla jsem na Marka, který poslouchal, a lehce jsem se zasmála. Mark mi oplatil to spiklenecké gesto: povytáhl levé obočí.

„Zmrzlina?“ nechápala doktorka. „Jana má u nás notářsky ověřený doklad, podle něhož jí život nemá být uměle prodloužen,“ informovala mě.

„Opakuju, že se ztotožňuju s matčíným přáním. Ale... Co to znamená? To je na tom Jana tak špatně? Hrozí snad nějaké nebezpečí? Prosím? Neslyším vás! Haló?“

„Říkám, že ne. Ne, vůbec žádné nebezpečí nehrozí, nebojte se, to je jen byrokratická záležitost. Prostě potřebujeme taky

váš souhlas, to je všechno. Ten nám tady chybí. Až někdy přijedete k Janě na návštěvu, stavte se u nás a podepíšete ty papíry.“

„Co je jí vlastně?“

„Slabost, zvýšená teplota, nachlazení. Nic zvláštního. Ale je jí téměř osmdesát, a jelikož žije sama, nemůžeme ji poslat domů. Tak si ji tady pár dní necháme.“

„A ta zmrzlina...“ ptala jsem se zaraženě.

„Zmrzlina jí pořád chutná,“ odpověděla doktorka, která se mezitím dovtípila, na co narážím.

Jakmile jsem skončila hovor, Mark se ke mně rázně obrátil:

„Musíš tam jet.“

„Jistě, mám letenku na neděli.“

„Dřív. Okamžitě.“

„Dnes je přece už čtvrtek...“

„Musíš letět zítra.“

„Myslíš, že to nepočká? Doktorka se sestrou mi řekly, že mámě bude zase dobře, ještě není tak stará, na podzim jí bude osmdesát.“

„Nepočká to. Víím, o čem mluvím, víš, Mileno?“

Zdálo se, že vysoký Mark ještě povyrostl, tak vzpřímeně seděl po tom, co mi poradil. Mezitím jsem znervózněla a poposedávala na židli; chtěla jsem odejít. Zaplatili jsme a cestou po ulici Argenteria mi Mark vyprávěl, že takhle mu před několika lety telefonovali z nemocnice ohledně jeho babičky. Mark mluvil a přitom fotografoval uličky Gotické čtvrti, zdálo se, že mu město učarovalo.

Mlčela jsem; nemělo cenu ptát se, jak to s babičkou dopadlo; bylo to jasné. I on si to uvědomil, přestal fotografovat a zalkotal se, protože měl pocit, že mě ranil:

„Ale to byla babička, Mileno, pětadevadesátiletá babička. Tvoje matka je daleko mladší a nemusí to nic znamenat. Ale přesto bych vyrazil co nejdřív. Pomůžu ti změnit letenku, chceš?“

Chtěla jsem. Co kdyby... Ale proč to nepřipustit: co kdyby to byl konec? Co kdyby umřela a já jsem ji už neviděla? To by znamenalo, že odešla, aniž bychom se smířily. Do konce života bych měla výčitky svědomí.

Potom jsme seděli u večeře v jedné z těch sympatických restaurací s moderním designem mezi kamennými stěnami osvětlenými svíčkami. Mezitím jsem si změnila letenku; zítra ráno poletím do New Yorku stejným letadlem jako Mark; tam přestoupím a budu pokračovat v cestě do Chicaga a dál. Ulevilo se mi, těšila jsem se na mámu i na cestu k ní. Bylo jedenáct hodin, když jsme dopíjeli láhev vína a já jsem si vzpomněla, že bych měla jít balit. Nemohla jsem přestat myslet na to, že by máma mohla odejít dřív, než si ji budu moct udobřit.

2

Na dno kufru jsem položila černou sukni, černý, šedý a tmavomodrý svetr a černé punčocháče. Ve žlutém světle lampičky na nočním stolku se oblečení zdálo být ještě tmavší.

„To nemyslíš vážně, nic se přece nestalo,“ řekl Mark.

Pohlédla jsem na něj a snažila se rozpoznat, jestli opravdu věří tomu, co říká. Vyndala jsem z kufru tenké punčochy a vyměnila je za teplejší, když jsem si představila, že tam, kam jedu, bude určitě ležet sníh na ulicích.

„Máš maminku v nemocnici. To není nic zvláštního, každý někdy onemocní,“ naléhal a přitom mával rukama jako ploutvemi.

Zadívala jsem se na Marka, který zabíral velkou část pokoje, zvlášť když gestikuloval. Tomu se to mluví! Ale nemyslela jsem na to, že Janě táhne na osmdesátku, v mysli jsem ji viděla mladistvou, jaká ostatně byla: světlovlasá a nakrátko ostříhaná, štíhlá, v kalhotách nebo sukni ke kolenům. A znovu a znovu jsem v duchu slyšela její hlas, když mi zoufale telefonovala a já jsem si zacpávala uši. Zamyšleně jsem ukládala do kufru prádlo a toaletní předměty a vyprávěla Markovi, jak se to seběhlo.

Minulý týden maminka telefonovala z nemocnice, že se stalo něco podivného: najednou nemůže pořádně dýchat a zeslábla. „Dnes ráno jsem chtěla vstát a bylo mi tak slabo, že jsem nemohla na nohy. Na záchod jsem se stěží došourala, musela jsem se přidržovat stěn a nábytku. Nakonec jsem ochabla natolik, že jsem lezla po kolenou. Jako v Kafkově Proměně: šla jsem spát jako normální člověk a vzbudila jsem se jako nějaký brouk,“ řekla a já jsem si v duchu vykreslila její pokus o úsměv, i když ji nikdo neviděl. Ale úsměv to byl, v telefonu se to pozná. O několik hodin později telefonovala, že ji sanitka odvezla do nemocnice. Každý den mi potom volala a prosila mě, abych přijela. Ale já jsem od ní nedávno odjela! Jak jsem se tam měla znovu rozjet, když mě v nakladatelství potřebují? Tohle jsem si pořád dokola opakovala.

Ale když jsem měla být sama k sobě upřímná, musela jsem si přiznat, že jsem byla zvědavá na tohohle Marka, do kterého všichni v redakci vkládali velké naděje. Kromě toho jsem se chystala do divadla a na recepci. To jsem si to měla nechat

ujít? Často jsem si potom nechávala mobil vypnutý. Několik dnů jsem ignorovala všechny telefonáty z Ameriky.

Před několika dny, v pondělí, se mi maminka dovolala.

„Jak je ti?“ chtěla jsem vědět.

„Jsem slabá, nemůžu na nohy. Kromě toho mám ošklivý kašel. Kdy přijedeš, kočičko?“

Nevěděla jsem, co odpovědět, tak jsem mlčela.

Zoufalá z mé neochoty se k ní rozjet mi vyčetla:

„Dobře víš, že ses narodila v sedmém měsíci a vypadalo to, že umřeš. Doktoři nedávali žádnou naději. Já jsem tě vypiplala, a proto jsi zůstala naživu. Nemůžeš teď ty udělat něco pro mě, když tě tolik potřebuju a znova a znova tě o to prosím?“

Při Janiných slovech jsem si vzpomněla, že před několika dny jsem v jednom malém obchodě s léčivými bylinami v barcelonské Gotické čtvrti ucítila skořici. Tou vůní jsem se jako na létajícím koberci octla v době mého raného dětství: byly mi tři roky, seděla jsem mámě na klíně a ta se snažila mě krmit. Nabírala kaši na lžici, ale já jsem jedla jen ty části, které byly zalité máslem a hustě posypané cukrem a skořicí. Před ostatními jsem pevně zavírala rty. Máma musela použít krajní metodu: tuhle lžici za tátu, tuhle za Míšu, tuhle za tetu... za tetu ne?, tak za strýčka, a já jsem si při té hře uvědomovala, kteří z mých příbuzných jsou mi sympatičtí a kteří ne. V té vůni skořice jsem přestala stát ve frontě na meduňku a heřmáněk. Seděla jsem pevně na mámině klíně, a když mě prodavačka oslovila, moc jsem se divila a byla jsem rozmrzelá, že nejsem malá holka v naší pražské kuchyni provoněné skořicí.

Mámu jsem ten den neodbyla jako dřív. Čarovná moc krátkého výletu do skořicového dětství docílila toho, že jsem se